

DİN DÜŞÜNCE YORUM

Dinlerarası Diyalog Gerçekte Nedir?

Doç. Dr. Lütfü ÖZŞAHİN

“SEN milletlerine (dinlerine) tabi oluncaya kadar Yahudiler ve Hristiyanlar asla senden razı olmazlar.” (Bakara, 2/120.)

Diyalog, kelime olarak pozitif bir anlam taşımaktadır, Grekçe “dialogos” Latinceye “dialogus” sohbet etme anlamında geçmiştir ve nihayet diyalog, bireyler ve toplumlar arasında ya ekonomik ya psiko-sosyal ya da kültürel, ekonomik ve politik düzeyde olur. Diyalogun mutlaka çıkar gözetmemesi ön şart değildir. Zira diyalogda bulunan kesimlerin elbette birbirlerinden bekleyecekleri, birtakım çıkarları, taktik ve stratejik hedefleri söz konusu olacaktır. Yani diyalog sadece tanımaya ve anlamaya yönelik bir mahiyet taşımamaktadır. Hatta denilebilir ki, Hristiyani anlamdaki, diyalogun örtülü esas amacı “misyon” ve davettir.” Şimdi diyalogun tarihsel arka planı ile bu yargımızı güçlendirelim.

Diyalogun kısaca tarihsel seyri

Hristiyanlık tarihinde “diyalog” Vatikan’ın Yahudilik dışında, 1965’te Müslümanlarla ve diğer dinlerle aldığı resmî diyalog kararından çok önceleri işlevi olan bir kavramdır. Örneğin Hristiyanlık tarihinde diyalogla ilgili yazılan ilk eser en az 19 asırlıktır. Justin Martyr (ö.163) Hristiyan inancını Yahudilere anlatmak üzere “Yahudi Tyrpho ile Diyalog” ismiyle son derece hacimli bir eser kaleme almıştır. (A. M. Harman, The Story of The Church, Leichester 1985, s. 29.) Burada amaç Yahudi Tyrpho tiplemesinin ışığında Yahudiler ve Hristiyanları bir çatıda buluşturabilmektir.

Ortaçağın başlangıcında Aziz Benedikt Hristiyanlık dünyasındaki mezhepsel ve teolojik farkları ortadan kaldırmak yahut uzlaştırmak suretiyle diyalog çerçevesinde küresel bir Hristiyanlık birliğine ulaşmak istemiştir. Yine Orta Çağ’da Yahudilikten dönmüş Fabiano Fiaghi tarafından yazılan “Dialogo Fra II Cathecunioe II Padre Cathezhicante” (1582) adlı eser Yahudilerle Hristiyanlar arasındaki dinî ve teolojik farklılıkları, problemleri diyalog yoluyla çözmek istemiş konu ile ilgili Yahudilerin geleneksel kadim literatüründen faydalanmıştır. (Kenneth R. Stow, “The Burning of the Talmud” in 1553, in light of Sixteenth Century Catholic Attitudes Toward the Talmud” “ Essential Papers on Judaism and Christianity in Conflict, ed. Jeremy Cohen. New York and London 1991, s. 413.)

Yine bir başka Yahudi dönem olan Petrus Alfonsi “Dialogus Petri et Moysi Judei” (Petrus’un Yahudi Musa ile Diyalogu) adlı bir diyalog eseri kaleme alarak Yahudilere karşı ılımlı ve toleranslı bir çizgi izleyerek Yahudileri Hristiyanlaştırmak istemiştir.

Dikkat edilirse bu yazılan eserlerde amaç Hristiyan dünyasında önemli bir problem oluşturan Yahudileri diyalog yoluyla Hristiyanlaştırmaktır. Yani yazılan eserler Hristiyan misyonunu temsil etmektedir. Daha sonra Avrupa’da 1600’lü yılların ilk çeyreğinde başlayan din savaşları yani Katolik ve Protestanlar arasında milyonlarca insanın ölümüne yol açan mezhep çatışmaları ile diyalog Avrupa’nın birliği ve selameti açısından daha da önem kazandı.

Batı dünyasında dinler tarihçisi ve din fenomenoloğu olan Rudolf Otto (1869-1937) 1921’de dünya ölçeğinde uluslar arasında tırmanan gerginlik ve savaş olasılığına karşı çeşitli din mensuplarını bir araya getirmeyi hedefleyen “Dinlerarası Birlik” adında bir oluşumu hayata geçirdi.

Daha sonra gelişen süreçte Dinler Arası Diyalog projesi daha da önem kazandı. Zira I. Dünya Savaşında milyonların ölmesi ve bilhassa Avrupalı emperyal devletlerin birbirleri ile giriştikleri kanlı bir savaştan çıkmaları kilisenin özellikle Vatikan’ın Hristiyanlar arasındaki diyalog girişimlerini artırmasında etkili oldu.

Viyana doğumlu bir Alman Yahudisi olan Martin Buber (1878-1965) diyalog felsefesinin manifestosu sayılabilecek “Ich und Du-Ben ve Sen” adı ile bir kitap kaleme aldı. (Sharp,

Eric J., "Dialogue of Religions", E.R., ed. Mircea Aliade, New York 1987, IV, s. 346.) Daha sonraki dönemlerde özellikle Protestanların da katkısı ile dinler arası diyalog faaliyeti Avrupa'da hızla gelişmeye başladı. Nihayet Vatikan 1962 yılında Asya'nın da Hristiyanlaştırılması gerektiği kararını bir daha yeniledi. Ancak bu Hristiyanlaştırma faaliyeti eski klasik misyonerlik yöntemleri ile değil bu sefer diyalog yoluyla olacaktı. Özellikle İncivistler-kapsayıcılar denilen grup diyalog faaliyetinin başını çekti. Eksklusivistler gibi dışlayıcı gruplar, yani diyaloga karşı çevreler Müslümanlarla ve yahut diğer Asya dinleri ile diyalogu engellemede başarılı olamadılar.

İşte bu nedenledir ki, 1962-1965 tarihleri arasında 141 ülkeden 2860 kadar temsilcinin katılımı ile gerçekleşen II. Vatikan Konsili, üç yıl içerisinde önemli kararlar aldı. Bu kararların en önemlisi şüphesiz "Hristiyan Olmayanlar Sekreteryasının" kurulması idi.

Artık Papa 23. John, Asya kıtasının Hristiyanlaştırılması zamanının gelip geçmekte olduğuna inanıyordu. Fakat bu nasıl yapılmalıydı, zira daha önce denenmiş metotlar esas olarak misyonerliği içinde barındıran bilim kisveli yöntemlerdi; çok büyük çabalara rağmen istenilen sonuçlar alınmamıştı. Örneğin Oryantalizm, (Doğu bilimcilik, özelde İslam dünyası), Evangelion (müjdeyi, yani İncil'i yayma), Proclamation (İsa Mesih'in Tanrılığını ve Kutsal Ruh olduğunu açığa vurma, davet), Witness (İsa'nın Tanrı oğlu olduğuna şahadet etme) tüm bu metot ve kavramsallaştırmaların misyonerlik faaliyetinden, yine sömürgeciliğin ve emperyalizmin keşif kolu olarak çalışmaktan başka bir şey olmadığını anlamak, Hristiyan olmayanlar için zor olmadı.

Durumu iyi analiz eden Vatikan, artık diyalog yolu ile Hristiyanlaştırma faaliyetine girecekti. Zira diyaloga kapı aralayan II. Vatikan Konsili'nin kilise ile ilgili olan üçüncü bölümünde (Lumen Gentium, İnsanların ışığı) şöyle denilmektedir ki, bu diyalogdan Vatikan'ın ve Hristiyanların ne anladığının en büyük delilidir: "Nihayet İncil'i henüz kabul etmemiş olanların, çeşitli biçim ve şekillerde Tanrı'nın Halkı'na katılmaları için yola koyulmaları öngörülmüştür. Ancak Tanrının Kurtuluş Yasası Yaratıcıyı tanıyanların hepsini İbrahim peygambere inanıp, bizimle beraber tek tanrıya inanan Müslümanları da kapsamaktadır. Kilise, Tanrının şerefini yükseltmek ve bütün bu umutsuz (Hristiyan olmayanların, Müslümanlar gibi) insanların kurtuluşunu gerçekleştirmek için Efendimizin Tanrının oğlu İsa'nın "her yaratığa İncil'i vaaz edin" (Markos, 16-16.) şeklindeki buyruğunu daima hatırlayarak, özenle İncil'in yayılmasını amaçlayan misyonlarını kalkındırmakta ve sonuna kadar desteklemektedir."

Diğer taraftan, diyalogun başlatıcılarından V. Paul da II. Vatikan Konsili'nde, diyalogun gerçek amacı konusunda, konsil üyelerine şöyle seslenir: "İncil, her yaratığa İncil'i vaaz için tüm dünyaya yayılın der; ben ise buna şunları da ilave ediyorum: Misyonerlik için yeni yollar hazırlamak, yeni yöntem ve vasıtaları gözden geçirmek, yeni aksiyonlar, enerjiler meydana getirmek gerekir." Ve sonunda diyalog ekibi hemen göreve başladı, önce Kardinal Marella, sonra sırası ile Kardinal Pignodelli, M. Jadot, Kardinal Arinze diyalog şemsiyesi altında misyon faaliyetlerine başladılar.

Evet, Vatikan'ın diyalogdan anladığı kelimenin tam anlamı ile budur. Öyle ki, evliliklerde bile artık Papalar devreye girmektedir. Zaten Benedictus'tan önce Mardin'de diyalog toplantısı yapılırken, tam da o gün Papa II. Jean Paul, tüm Hristiyanları Müslümanlarla evlenmemeye, eğer evlenmek zorunda kalırlarsa çocukları mutlaka Hristiyan yapmaya çağırdı. Biz de Hristiyanlarla evlenmeye özendirilmesinin aksine. Aslında Hristiyan diyalogcular kendi açılarından haklılar, çünkü kilise dogmasına göre, "extra ecclesiam nulla salus." (Kilise dışında hiçbir hakikat yoktur!)

Öyleyse Mesih İsa'dan sonra gelen tüm dinler rafizi, yani sapkındır. Hiçbir diyalogcu kilise mensubu direkt söylemez ama asla İslam'ı vahyi bir din, Hz. Muhammed'i Allah'ın peygamberi olarak kabul etmez. Zira kabul ettiğinde, tanrı oğlu Mesih'in bir anlamı kalmaz. Zaten İslam gibi bir din, Hz. Muhammed gibi bir peygamber gönderilseydi, Baba Oğul'a, Oğul Havarilere, Havariler de kiliseye bildirirdi. Bundan dolayı dikkat edilirse, hiçbir diyalog toplantısının sonunda, Kur'an'a, İslam'a, Hz. Muhammed'e atıf yoktur. Çünkü bu Hristiyan dogmaya aykırıdır.

Bırakın İslam'ı, Vatikan, Hristiyanlık içindeki Metodisler, Mormonlar, Albililer, Üniteryenler, Presbiteryenler, Ebionitler gibi mezhepleri bile kâfir ilan etmiştir. Yani ne kadar diyalogda olsak bile, bir Hristiyan yüzümüze maslahat gereği söylemese bile, her zaman bilinç altında sapkın bir dine inandığımızı asla unutmayacaktır. Onlar için İslam vahyi değil, sadece sosyolojik anlamda bir dindir. Düşünün, sapkın birisi ile hakikati temsil ettiğine inanan birisinin diyalogu ne derece sağlıklı olur? Ama bir Müslüman için burada hiçbir takiyye yoktur. Çünkü İslam, Hristiyan ve Yahudileri ehlikita kategorisine koyar, yani onlar Teslis inancında ısrar etmedikleri sürece kâfir değildirler. Ama Müslümanlar, Hz. İsa'nın "logos" olarak yeryüzünde Baba'nın (Tanrı) İsa'nın bedenine bürünmüş ilah olduğunu reddettikleri için, kesinlikle kilise dogmasına göre sapkındırlar, yani kâfirdirler.

Örneğin oryantalistlerin en ılımlısı olan M. Watt bile, İslam'ın vahyi bir din olduğunu tam olarak itirafa yanaşmamıştır. Hatta Watt'a göre, Hristiyanlar arasında peygamberimizin en yaygın ismi şeytanla özdeş olarak kullanılan "Mahound" kavramıdır. Yani Hz. Peygamber, Hristiyanlara, özellikle Luther ve Evangelistlere göre anti-christ'tir. Bundan dolayıdır ki, Bush'un dinî konulardaki en yakın danışmanları olan Pet Robertson ve papaz Jerry Falwel Graham, İslam'ı şerir bir din olarak nitelendirmektedirler. Burada denilebilir ki, efendim, biz diyalogu işte bunun için yapıyoruz. Yani bizim amacımız İslam'ın Batı'daki bu pejoratif imajını düzeltmek, barışı sağlamak ve Batılılara İslam'ı öğretmektir. Hemen belirtelim ki, bu saf niyetli yaklaşımlar, dış gerçekliği olmayan farazi bir iddiadan başka bir şey değildir. Neden? Birincisi; diyalogun Vatikan tarafından resmen yürürlüğe koyulmasından itibaren yapılan araştırmalara göre, İslam'ın imajı daha da kötüleşmiştir. Ve bizzat fanatik Hristiyanlar tarafından kasıtlı olarak terörle özdeşleştirilmiştir. İşin ilginç yanı, diyalog kararına rağmen İslam aleyhine olan kampanyalar da papazlar, piskoposlar ve kardinaler daha da etkin rol oynamaktadırlar. Dünya üzerinde barışı koruma tamamen boş bir slogandan ibarettir. Örneğin hangi diyalog toplantısının Batı'nın, dolayısı ile Hristiyanların, Irak, Bosna, Sudan, Çeçenistan, Kosova, Talafer ve hakeza Filipinler ve Filistin'deki katliamları önlemede etkisi olmuştur?

Hangi diyalog toplantısında Kur'an'a saygısızlık yapılması bizzat Bush'un danışmanlarının İslam'a ve Efendimize yönelik meşum hakaretleri kınanmıştır. Bu ne biçim bir diyalog anlayışıdır?

Neden özellikle diyalog toplantılarında Peygamberimiz ve Kur'an dışlanır? Zaten bu bir diyalog değil, kelimenin tam anlamı ile Hristiyanlığın ve Greko-Romen, paganistik değerlerin propagandasının yapıldığı bir monologdan, endoktriner söylemden başka bir şey değildir.

Müslüman katılımcılar da "figüran" olarak yerlerini almaktadırlar, o kadar. Zaten diyalogun "teorisyonu" Kardinal Arinze bu konuda şöyle der: "Kutsal yolcu olarak kilise, öteki dinlere mensup insanlarla sürdürdüğü diyalogun, kurtuluş diyalogu olduğunun bilincinde olmalıdır." (Yani sapkın kabul edilen Müslümanları son kurtuluşa erdirmek.)

Demek ki, diyalog, toplumun zannettiği gibi saf ve temiz bir proje değildir. Olamaz da. Özellikle teoloji-ilahiyat alanında hiç olamaz. Zira Hristiyanlar "teslis" inancından vazgeçemeyeceklerine göre ve yine Kur'an'ın, "Allah için üçüdür diyenler kâfir olmuşlardır." ayeti değişmeyeceğine göre, bütün bu diyalog toplantıları samimiyetten uzak kalmaya mahkûm olacaktırlar. Zaten Arinze ve Karl Barth gibi zevat diyalogun mutlak anlamda "misyon" ve "davet" (mission and proclamations) temeli üzerinde olmasını gerektiğini açıkça yazmakta ve konuşmaktadırlar.

Tevhit ve tebliğ merkezli diyalog

İslam tarihinde elbette peygamberimizin, sahabilerin, halifelerin ve Müslüman âlimlerin Hristiyan, Yahudi, Mecusi vs. gibi din mensupları ile diyalogları olmuştur. Ancak bu diyaloglarda İslam'ın özellikle "tevhit" noktasında kendilerine yönelttiği eleştiriler gizlenmediği gibi, İslam'ın bütünsel anlamından ve "tebliğ" faaliyetinden asla taviz verilmemiştir. Örneğin, Peygamber Efendimizin, dönemin en büyük imparatorluğunun

reisi olan Heraklius'a yazdığı mektuptaki üslup ve azamet; bizim diyalogcuların kullandığı üslup ve retoriğe benziyor mu?

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla, Allah'ın kulu ve Rasulü olan Muhammed'den Rumların büyük reisi Heraklius'a... Hidayet'e ve hakka ittiba edenlere selam olsun. İlan ederim ki; seni tam bir İslami davetle İslam'a çağırıyorum. Müslüman ol, selamet bulursun. Müslüman ol ve Allah sana iki kat ecrini verir. Eğer yüz çevirirsen, tebaanın günahı senindir." (Bakınız: Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, I/219.)

Dikkat edilirse, peygamberimiz bu mektubu kaleme aldırırken, İslam Arap Yarımadasının dışına çıkmadığı gibi, Müslümanların sayısı da milyanın üstünde değildir. Sonuç olarak, dinler arası diyalog toplantıları, öncelikle Müslümanları İslam hakkında şüpheyeye düşürme, keza sinsî bir şekilde Hristiyanlaştırma, etnik kimlikleri ön plana çıkarma, İslam'ı bir nevi protestanlaştırma ve alinasyon (yabancılaştırma) planlarını bünyesinde taşıyan Vatikan merkezli postmodern bir misyon hareketidir. Öncelikle Efendimizin şahsiyetli ve Kur'an merkezli önderliğinde Âl-i İmran suresi 64. ayeti kerimede buyrulduğu şekliyle diyalogun sürdürülebilir olduğunu söyleyebiliriz. (Ayet mealen şöyledir: "Ey kitap ehli sizinle bizim aramızda ortak eşit bir kelimeye gelin, Allah'tan başkasına ibadet etmeyelim, ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve birbirimizi Allah'tan başka rab edinmeyelim"...))

Dikkat edilirse ayet diyalogun ön şartı olarak tevhidi ortaya koymaktadır. Çünkü müesses Kilise (Tüm Katolik, Ortodoks ve Protestanlar buna dâhildir. Zira bu üç mezhebe göre de İsa Logos olarak Tanrı-Baba'nın yeryüzündeki insan suretindeki mücessem şeklidir.) Paganizm'den mülhem Teslis'i-Üçlü İlah anlayışını Konsillerle Hristiyanlara dayatmışlardır. Karşı çıkan tevhit grupları Arius gibi katledilmişlerdir. Demek ki onlar tesliste direttikleri sürece teolojik düzlemde diyalogun anlamı yoktur. (Özşahin, Lütfü, Erken Dönem Hristiyanlık İncasında Tevhid ve Teslis Mücadelesi, EBİONİZM, Subrosa Yay.2006 İstanbul.)